

**Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola**

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

TÉZISEK

dr. Pataki János István

**A bírósági végrehajtási eljárás rendszere és a végrehajtó szervezet Magyarországon
Történeti előzmények, a szabályozás bemutatása, a főbb problémáinak bemutatása és
értékelése**

**Témavezető:
Dr. habil. Boóc Ádám PhD.
tanszékvezető egyetemi docens**

Budapest, 2020.

1. A témaválasztás és a kutatási feladat

A tulajdonnak és a tulajdonjognak, ezen keresztül a vagyonnak – mint a társadalom létének és berendezkedésének alapkövének – jelentősége minden korban kiemelkedő, így ennél fogva a tulajdon feletti uralom teljességét csökkentő korlátok problémáinak vizsgálata minden korszakban, korban aktuális. A bírósági végrehajtás az egyedi vagyoni végrehajtás fő útjának tekinthető, a tulajdon, a vagyon és a bírósági végrehajtás jogintézménye között meghúzódó direkt korreláció formájában. A jelen értekezés alapvetően több nézőpontból kiindulva és többoldalú megközelítést alkalmazva kívánja a bírósági végrehajtás jogintézményét mint az elismert és kikényszeríthető alanyi jog érvényre juttatásának fogantatosítási (kényszer)eszközét vizsgálni.

Az értekezés elkészítésének fő célja az volt, hogy a bírósági végrehajtás szervezeti, intézményi, jogintézményi működésének analízisén keresztül feltárásra kerüljenek a magyar sajátosságok. Az értekezés elemzi és bemutatja a végrehajtás, a bírósági végrehajtás jogintézményét korszakonként. Katona Mór szerint az állam által alkalmazott kényszereszközök alkalmazása jelenti az alanyi jog egyik kiemelkedő tulajdonságát, amely tárgyi oldalon a jogosult akaratának érvényesítését érvényesülését jelenti harmadik személyek „akarata” fölött, illetve az alanyi jog alapvetően kötelezettségeket fogalmaz meg, ez által a jog és köteletség fogalma ebben az értelemben szinonimának tekinthetőek.¹

Maga a végrehajtás nem új keletű intézmény, tágan értelmezve a legelemibb és legminimálisabb társadalmi kultúra kialakulása, a tulajdon, a közös tulajdon, a magántulajdon megjelenése óta beszélhetünk valamilyen végrehajtási (szokás)jogról. Lényegében a tulajdon a mindenkori társadalmak egyik legelemibb intézménye, a végrehajtás és a tulajdon pedig ebből a kontextusból nézve elválaszthatatlan fogalom párt alkot.

Hammurabi (Kr. e. 1728–1686) törvényei² már rendelkeznek egyes cselekményeket illetően (pl. gabona- vagy pénzügyekre vonatkozó tanúskodás, a bírói ítélet hatálya, zálog³ stb.) a végrehajtásról. A római jog hatása mind a mai napig megfigyelhető, illetve teljes bizonyossággal kijelenthető, hogy a végrehajtás jogintézményének fejlődése tekintetében a római jogi hagyomány komoly jelentőséggel bír. A római jog ismerete jelenti a modern jog alapjait. „A modern jogok (különösen a magánjog) rendszerükben, intézményi struktúráiban a

¹ Vö. Katona Mór: A mai érvényű magyar magánjog vezérfonala, Pozsony, Stampfel Károly, 1899., 1-5.

² Kmoskó Mihály: Hammurabi törvényei, Kolozsvár, Ajtai K. Albert Könyvnyomdája, 1911., 29.

³ Katona Mór: Im., 102.

római jogra épülnek, ezért a római jog ismerete a jog ismeretét jelenti általában.”⁴ A római jog jelenti mind a történeti, mind a jelenlegi jogrendszerünk egyik kiemelkedő alapját. „A modern jogrendszerek jelentős része, sőt az európai jogrendszerek túlnyomó többsége akarva-akaratlanul a római jogra épül, ezért a római jog szilárd dogmatikai alapot biztosít. A római jogon csiszolt jogászai gondolkodás mindenképpen nagyobb háttérrel, horizonttal rendelkezik.”⁵ A magyar jogtörténetben már a középkori jogalkotás óta megjelennek a végrehajtás intézményének egyes elemei.

A magyar sajátosságok kihatnak a bírósági végrehajtás hazai fejlődésére, folyamataira, így a jelen korunkra is (pl. a végrehajtási lap, mint magyar sajátosság). Korunkhoz közvetlenül kapcsolódva már az 1991. évben, a rendszerváltozás után a bíróság végrehajtás teljes intézményrendszere és működési paramétereinek meghatározása radikális és átfogó változtatáson esett át. A jogalkotó számára komoly feladatot jelentett a vonatkozó bírósági határozatokban foglaltak érvényre juttatása, amint azt a rendszerváltozás után, a vizsgált témában rövid idő alatt megjelenő 46/1991. (IX. 10.) AB határozatban foglaltak is szemléltetnek. A nevezett AB határozatból kiemelendő, hogy magának a bírósági végrehajtás jogintézményét közvetlen módon a jogállamiság alapelveihez kapcsolja az AB, és ebből relációból kiindulva vezeti le a további megállapításokat. Az Alkotmánybíróság rámutat arra, hogy a bírósági határozatok tiszteletben tartása, a jogerős bírósági döntések teljesítése a jogállamisághoz közvetlen módon kapcsolódó alkotmányos érdek. Ennek az alkotmányos érdeknek az érvényre juttatása során a jogállamiság, a jogbiztonság, a jogtudat, a bírósági határozatok megbecsülése sérelmének elkerülése miatt (jogszerű) kényszer alkalmazható. A mindenkit megillető alkotmányos személyi jogok korlátozhatóak, mert az eljárás során már kialakult egyfajta jogsértés, és az eljárási kényszer ennek a hibának az orvoslását célozza (46/1991. [IX. 10.] AB határozat).

Az 1994. évre önálló, a bírósági végrehajtás jogintézményének működését teljes egészében átfogó törvény került elfogadásra Magyarországon. Az állam, a jogalkotó számára egyfajta kötelezettségként és ezzel párhuzamos célként jelentkezik a jogvitákkal kapcsolatos döntések érvényre juttatása. Ennek a kötelezettségnek egyik fontos megvalósulási formája maga a bírósági végrehajtás jogintézménye, a realizáció szakaszát tekintve pedig a bírósági végrehajtás foganatosítási szakasza.

⁴ Molnár Imre – Jakab Éva: Római jog, Szeged, LEGES, 2012., 17.; Vö. Pataki János István: Adalékok a bírósági végrehajtáshoz a római jogban, In: Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies, Volume 3, Number 2/2014., Kolozsvár, Erdélyi Magyar Tudományegyetem, 2015., 139-152., passim.

⁵ Földi András–Hamza Gábor: A római jog története és intézményei, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2007., 8.

Már a téma kiválasztásának és aktualitásának átgondolásakor megállapíthatóvá vált az a tény, hogy az elemzés alá vont jogintézmény vizsgálata során megkerülhetetlen a rendelkezésre álló adatsorok statisztikai elemzése. Az adatelemzésen nyugvó megközelítés nélkül a jelen dolgozat által választott téma, és maga a problémafelvetés sem válna teljes egészében érthetővé. A végzett vizsgálat egy további dimenzióját jelenti, egyben a témaválasztás aktualitását is teljes egészében alátámasztja a 2010-2011-2012., valamint a 2016-2017-2018-2019. évek végrehajtási adatszámainak ismertetése, elemzése és a kapott eredmények bemutatása. A végrehajtási eljárás foganatosítási szakasza közvetlen kapcsolatot teremt az eljárásban résztvevő valamennyi érintett féllel, így ebből a működési ismérvből, valamint az érintettek magas számarányából következően vizsgálat tárgyává kell tenni a működés naturális jellemzőit.

A naturáliák elméletileg tényszerű, pontos számadatok formájában jelennek meg. Abban az esetben kapható átfogó kép a jogintézmény működéséről, ha az analitikus elemzés által szolgáltatott eredményeket összevetjük a gyakorlati életben tapasztalható problémakörök ismérveivel.

Közismert tényé vált, hogy az évente induló végrehajtási ügyek darabszáma egyre nagyobb mértékben növekedett. Ennek következményeként az érintett felek száma, a végrehajtandó követelések egyenlege, az ügyszámnövekedés mértékét jelentősen túlhaladva exponenciális mértékben emelkedett a 2010-2011-2012. években, és ez a növekményi szint a 2016-2017-2018-2019. évekre nem csökkent, hanem stagnál, illetve enyhén emelkedő tendenciát mutat. Egyértelmű továbbá az, hogy a bírósági végrehajtás elemi kétszakaszos bontásából a második elemhez, az un. foganatosítási, azaz a racionalizációs blokkhoz kötődik a széles körben ismertté vált problémakörök szinte teljes halmaza.

Indokolttá vált a jogintézmény működésének, történeti fejlődésének átfogó vizsgálata, a sajátos működési elemek megismerése és pontos meghatározása. A bírósági végrehajtás foganatosítási szakaszának egyes kiemelkedő jelentőségű eljárási elemeinek vizsgálata rávilágított arra, hogy ezek az eljárási elemek, és az általuk generált problémakörök hatnak a leginkább közvetlen módon a társadalom által tanúsított közmegítélés előjélére és mértékére. Ebben a vizsgálati szakaszban lehetett beazonosíthatóvá és kézzelfoghatóvá tenni a hatékonyság és eredményesség alapelvei által felvetett elvi síkú rendellenességeket. Ennek oka az, hogy a bírósági végrehajtó főszabály szerint a foganatosítási szakaszhoz kötődő eljárási elemek realizációja kapcsán találkozik először az érdekelt felekkel akár személyesen, akár az általa tett egyéb eljárási intézkedések kapcsán. A fokozatosság és arányosság alapelveinek mentén végzett vizsgálat eredményeképpen a hangsúlyos, és nehézségekkel terhelt eljárási elemek bemutatásra és elemzésre kerültek.

A bírósági végrehajtás jogintézményét tekintve alapvetően egy elemi kétszakaszos bontásról lehet és kell beszélni. Az első szakasz a bírósági végrehajtás elrendelési periódusához köthető, a második szakasz a bírósági végrehajtás foganatosításához. A végzett kutatási tevékenység alapvetően a bírósági végrehajtás foganatosítási szakaszában tapasztalható problémakörök meghatározására koncentrál, a működési rendellenességeket és az egyedi vonatkozásokat feltárva, így szolgáltatva a jogtörténeti elemzés eredményeképpen nyert információkat.

A végrehajtás szervezetrendszerének effektív működési sajátosságai, a társadalmi, a gazdasági, a jogpolitikai működési környezet hatásai is ebben a halmazban válnak abszolút áttekinthetővé, megérthetővé és lokalizálhatóvá. A közmegejtélést, a társadalom tagjainak tulajdonképpeni véleménynyilvánítását,⁶ annak mértékét és előjelét a bírósági végrehajtás jogintézményéről, elsősorban a gyakorlatban az érintett felek által direkt módon tapasztalható eljárási elemek hatása befolyásolja. A bírósági végrehajtás első, azaz az elrendeléshez köthető szakaszában a bírósági végrehajtó főszabály szerint sem személyében, sem hivatali minőségében nem kapcsolódik közvetlen módon az eljáráshoz. Ehhez az ún. első ütemhez az eredetileg érvényesítendő jog kötődik, tehát a bírósági végrehajtónak a már megindult eljárásba történő bekapcsolódását minden esetben megelőzik más eljárási, és/vagy egyéb joghatás kiváltására alkalmas események és cselekmények. Az alapjogviszonyhoz eredetileg kötődő cselekmények minden esetben a bírósági végrehajtási eljárás foganatosítási szakaszának megindítását megelőző időszakban realizálódnak. A jogszerű követelés keletkezésével, és a nemteljesítés bekövetkezésével kapcsolatos cselekmények egyik közvetlen módon jelentkező eredményeként végrehajtható okirat kerülhet kiállításra a kiállításra jogosultak részéről. Ezen okirat alapján a bírósági végrehajtó megkezdheti a konkrét, az egyedi végrehajtási ügyhöz kapcsolódó, általa végzendő eljárási cselekmények foganatosítását. A szakaszbontás tételes meghatározásának az elvi jelentőségén túlmutat az, hogy a két szakasz kapcsolódási pontjai is önálló problémaforrásként is megjelenhetnek.

⁶ <http://www.kislexikon.hu/kozvelemeney>, (2019. október 02).

„Az embereknek társadalmi tényekre, azaz adott eseményekre, személyekre, helyzetekre, tervezetekre vagy ezek hiányára vonatkozó, az egyéni ítéleteken túlmenő, tömeges véleményalkotása. A közvélemény nem egyszerűen sok egyéni vélemény, hanem az emberek csoporthelyzete által kiváltott értékelő reagálás, azaz bizonyos társadalmi tendenciát kifejező vélemény.”

2. A kutatás módszere

A jelen kutatás keretei között végzett vizsgálat kronologikus rendszert követ, az egyes korszakok jogszabályi változásain és fejlődési stádiumain keresztül, a kapcsolódó irodalom, szakirodalom elemzésével mutatja be a végrehajtást, a bírósági végrehajtás fogantatosítási szakaszának eljárási elemeinek és a végrehajtás szervezetrendszerének elemeire, a végrehajtás cselekményeinek elvégzésére összpontosítva. A jelen dolgozat második fókuszát az utóbbi cca. 10 év számszerű statisztikai mutatóinak két időszakra vetített bontásban végzett vizsgálata jelenti, ezen adatsorok analízisén keresztül vonva le következtetéseket napjaink végrehajtási jogintézményének rendszerére és működési hatékonyságára vonatkozóan.

Elsődleges vizsgálati módszerként a végrehajtás, illetve a bírósági végrehajtás magyarországi történeti (jog)fejlődésének tételes elemzését alkalmaztam, kiegészítve a jogintézmény működésére közvetlen módon hatást gyakorló működési és környezeti elemek vizsgálatával. A végrehajtás jogintézményének történetét általánosnak tekintett, alapvetően jellemző tulajdonságként végigkísérte a hatékonyság, és az eredményesség kérdésköre.

A jelen kutatás keretei között végzett vizsgálat kronologikus rendszert követ, az egyes korszakok jogszabályi változásain és fejlődési stádiumain keresztül, a kapcsolódó irodalom, szakirodalom elemzésével mutatja be a végrehajtást, a bírósági végrehajtás fogantatosítási szakaszának eljárási elemeinek és a végrehajtás szervezetrendszerének elemeire, a végrehajtás cselekményeinek elvégzésére összpontosítva. A dolgozat második fókuszát az utóbbi cca. 10 év számszerű statisztikai mutatóinak két időszakra vetített bontásban végzett vizsgálata jelenti, ezen adatsorok analízisén keresztül vonva le következtetéseket napjaink végrehajtási jogintézményének rendszerére és működési hatékonyságára vonatkozóan. Vizsgálni és szintetizálni kellett a bírósági végrehajtás rendszerének közelmúltbeli működési ideje alatt keletkezett naturális törzsdát-állományait. A kutatás alatt gyűjtött adatmennyiség felhasználásával rendszerbe foglalva kerültek bemutatásra a vizsgálati eredmények.

A bírósági végrehajtás önálló szervezetéről Magyarországon az 1871. év óta beszélhetünk. A végzett kutatómunka szükségessé tette a végrehajtás, a bírósági végrehajtás szervezetrendszerének, a szervezeti működés főbb paramétereinek vizsgálatát. A szervezetrendszerhez, és annak működéséhez szorosan kapcsolódik a jogérvényesítési feladatok ellátása.

Sajátos berendezkedése okán külön vizsgálat alá kellett továbbá vonni az un. szocialista ideológia által determinált végrehajtási jogintézmény teljes működési feltételrendszerét, valamint a rendszerváltozás reformlépéseit is. A rendszerváltozás gyökeres változásokat

eredményezett mind a társadalom egésze, mind a jelen dolgozat által vizsgált jogintézmény vonatkozásában. A közvetlen jogi szabályozás keretein belül hatályba lépett az 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról (Vht.). A végrehajtási szféra privatizációjának hatása a rendszer működésére nézve kiemelkedőnek bizonyult, mert alapvetően behatárolta, és ma is determinálja a működést.

A jelenkori eseményeket a kormányzat és a jogalkotó által megkezdett, de még nem befejezett, a bírósági végrehajtás jogintézményére vonatkozó reformintézkedések bevezetése jellemzi. A megkezdett reformfolyamat teljes egészében még nem fejeződött be, így a hatásai sem mérhetőek. A jelenlegi reformintézkedések bevezetését megelőzően az 1994. évi LIII. tv. hatálybalépését követően az első nagyobb változtatást a 2000. évi CXXXVI. tv., a másodikat a 2008. évi XXXIX. tv., a harmadikat pedig a 2011. évi CLXXX. tv. hatálybalépése jelentette. A módosítások, és maga a kormányzati reform megkezdése és bevezetése is a bírósági végrehajtási eljárások eredményességét és hatékonyságát kívánták elsősorban megnövelni.

A 2011. évi CLXXX. törvény az egyes változtatások vonatkozásában fokozatosan, különböző naptári időpontokban lépett hatályba a 2012. évben. A jelen kutatómunka időtengelyének elemezhető és analizálható egyik felső értékét tehát a jelenlegi kormányzati reformintézkedések megkezdése és megtétele előtti átfogó jellegű, novelláris jellegűnek tekinthető jogszabályi változtatások egyes elemeinek hatályba lépésének időpontjai jelentik a 2012. év során. Az értekezés, az elemzés, a történeti kutatás keretein belül a végrehajtás, a bírósági végrehajtás kétszakaszos bontásán belül a foganatosítási szakasz elemeire koncentrálnak, és az adott fejezetek részeként jeleníti meg az éppen hatályban lévő jogszabályi elemeket. A jelen kutatómunka második felső értékét a 2019. évben bevezetésre került részleges reformintézkedések bázisa jelenti.

Az alkalmazott módszertan végül kiegészült a vonatkozó jogdogmatikai összefüggések elemzésével, így a végzett vizsgálat lehetőséget biztosít a kifejezetten magyar vonatkozású specialitások és sajátosságok feltárására és bemutatására.

A bírósági végrehajtás komplex, specifikumokkal terhelt és szerteágazó feladatrendszer, a végzett tevékenység akkor is indokolttá tenné több vizsgálati módszer alkalmazását, ha az éves ügyszerabszám nem növekedne, hanem csökkenne. Az alkalmazott vizsgálati módszerek, az egyes vizsgálati metodikák analízise, a kapott eredmények összevetésével keletkező metszéspontoknál nagy valószínűséggel kielégítő és megfelelő választ fog nyújtani a felmerülő kérdéskörökre. A vizsgálati eredmények ismerete teszi majd lehetővé a lehetséges fejlődési, fejlesztési irányok meghatározását, illetve konkrét rendszer, vagy másképpen fogalmazva makroszintű stratégiai koncepció jelleggel bíró javaslatok megfogalmazását.

3. A kutatás eredményeinek összefoglalása

Az értekezés I. fejezetében kerül meghatározásra a kutatási terület. Az I. fejezet írja le továbbá a jelen kutatási folyamat alkalmazott módszertanának elemeit, indokolja a témaválasztást, valamint meghatározza az végzett munka céljait. A dolgozat II. fejezetében a végrehajtás római jogi rendszere és a végrehajtás intézményének római jogi fejlődése kerül bemutatásra. A dolgozat III. fejezetében a végrehajtás jogintézményének fejlődése kerül ismertetésre a kezdetektől a rendszerváltozásig. A fejezet a végrehajtás intézményének magyarországi keletkezését, a feudális jog korában bekövetkezett fordulópontokat, a dualizmus korának szabályozástörténetét (itt kerülnek bemutatásra a végrehajtás jogintézménye és a váltótörvények rendszere közötti összefüggések is, valamint az 1881. évi LX. törvénycikk hatálybalépése által okozott változások), Továbbá ez a fejezet mutatja be a szocializmus időszakához köthető eseményeket és jelenségeket. A dolgozat IV. fejezete a rendszerváltozástól, az 1994. évi LIII. törvény változásain és novelláris jellegű módosításain keresztül, a napjainkban hatályos módosított jelentősebb jogszabályi rendelkezésekig vizsgálja a bírósági végrehajtás jogintézményében bekövetkezett változásokat. Ebben a fejezetben kerül vizsgálat alá vonásra a bírósági végrehajtás szervezetrendszere is a Magyar Bírósági Végrehajtó Kamara fejlődésén és Magyar Bírósági Végrehajtói Karrá történő átalakításán keresztül. A szervezetrendszer vizsgálatát teljes mértékben indokolják a szervezeti átalakulásokkal összefüggő változások. A dolgozat V. fejezete a bírósági végrehajtás jog- és perorvoslati elemeivel foglalkozik. A dolgozat VI. fejezete a bírósági végrehajtás meghatározó elemeit, szakaszait, a zálogjogi aspektusokat vizsgálja. A bírósági végrehajtás két szakaszának elhatárolása, a zálogjoggal való kapcsolódási pontok bemutatása elengedhetetlen a jogintézmény működésének vizsgálata szempontjából. A dolgozat VII. fejezete a bírósági végrehajtás foganatosítási szakaszában található meghatározó elemekre összpontosít, mivel ezen elemek mentén érhetőek tetten direkt módon a jogintézmény effektív működési, valamint hatékonysági elemei. A dolgozat VIII. fejezete a bírósági végrehajtás statisztikai adatainak bemutatásán és elemzésén túl vizsgálja a vonatkozó alapjogi és jogpolitikai összefüggéseket is. A dolgozat IX. és X. fejezete a jelen értekezés által végzett vizsgálat és kutatómunka javaslatait és eredményeit foglalja össze.

A végzett kutatás alapvetően több nézőpontból kiindulva, és többoldalú megközelítést alkalmazva kívánta a bírósági végrehajtás jogintézményét, mint az elismert és kikényszeríthető alanyi jog érvényre juttatásának foganatosítási (kényszer)eszközét vizsgálni. Az elvégzendő

kutatási tevékenység célkitűzései, az alábbiakban megfogalmazott hipotetikus megállapítások mentén kerültek meghatározásra.

- A bírósági végrehajtás intézményének működése korunkban komoly problémákkal terhelt, így elkerülhetetlenné vált a szabályozás és a szervezet átfogó reformja.
- A bírósági végrehajtást jellemző problémák súlya a rendelkezésre álló statisztikai adatok elemzésén keresztül elvileg objektív alapon mérhető és bemutatható.
- A végrehajtási jog és intézményrendszer magyar történeti fejlődésének vizsgálatakor zömében (analógiát mutatva) fellelhetővé válnak mindazok a funkcionális problémák, amelyek napjainkban is megmutatkoznak, illetve a fejlődés mérföldkövei jelentik a végrehajtás intézményi fejlődésének kiemelkedő állomásait.
- A magyar sajátosságok figyelembevétele az egyes, a bírósági végrehajtás foganatosítási szakaszához kötődő eljárási elemcsoportok tételes vizsgálata nélkül nem végezhető el.
- A bírósági végrehajtás szervezetrendszerének működési keretei alapvetően befolyásolják a jogintézmény működését, annak hatékonyságát.
- A végrehajtási jog fejlődésének vizsgálatakor kapott eredmények, meghatározások és észrevételek, de lege ferenda jellegű következtetések levonását segítik elő a bírósági végrehajtás jövőbeni módosításai tekintetében.

A jogintézmény fejlődésének vizsgálatán keresztül nyílt lehetőség meghatározni a jogintézmény egzakt társadalmi elhelyezkedését és az általa betöltött szerepeket, valamint így vált átláthatóvá és érthetővé a végrehajtás jogának a kialakulása és fejlődése az időszakok során. A történeti áttekintés szükségességét indokolta az is, hogy a hiányos történeti ismeretek nem megfelelő társadalmi morális beidegződések alapjai lehetnek a bírósági végrehajtási eljárás erkölcsi megítélését negatív irányban befolyásoló erős tényezőként, és mint ilyenek, a jogérvényesülés és a jogkövető magatartás egyik gátjaként funkcionálhatnak.

Elemzésre kerültek a bírósági végrehajtás által betöltött funkciók, így áttekinthetővé vált a jogintézmény egy ilyen szempontrendszeren keresztül is. A gazdaság vonatkozásában egy olyan regulátor szerepkör vált megismerhetővé a végrehajtás jogintézményének vizsgálata kapcsán (tárgyan értelmezve ide tartozik a vagyoni végrehajtás mindhárom fajtája), amely elősegíti a rendes gazdálkodás követelményének, és folytatása elvének a teljesülését (törekvés az egyensúly felé). A bírósági végrehajtás a gazdálkodás, a gazdaság biztonságának és a jogbiztonság megteremtésének az egyik hatékony eszköze. Ez a tulajdonság kiemelkedő, hiszen a társadalmi közmegítélés nem ilyen relációban szemléli a bírósági végrehajtás jogintézményét. A funkcionális meghatározások mutatják meg azt, hogy a közmegítélés pozitív irányú

elmozdításához milyen intézkedések és lépések válnak szükségessé. A közmegítélés pozitív jellegének kialakítása közvetlen kapcsolatban van továbbá a hatékonysággal és a prevenció eszközök bevezetésével, alkalmazhatóságával is.

A szervezetrendszer működésének vizsgálata esetében is megtalálhatóak voltak a történeti analógiák a jelenkor problémáival összhangban. A vizsgálat eredményeképpen láthatóvá vált, hogy az egyik legsúlyosabb problémát a rendszerváltás kori privatizáció okozza abban az értelemben, hogy a bíróság hatáskörében, jogalkalmazóként eljáró önálló bírósági végrehajtó elemi orientációs és gazdasági környezete gyökeresen megváltozott. A privatizáció hatásának következtében profitorientált szemléletben működik, azzal a gazdasági előnynek számító feltétellel, hogy vállalkozásának piaca adott, nincs piaci verseny, és kereslete évente jelentősen bővülő tendenciát mutat. A végzett tevékenységet ilyen aspektusból nézve látható, hogy az önálló bírósági végrehajtókat a jelen rendszerben elsősorban nem a társadalmi, vagy közérdek vezérli, hanem a gazdasági társaság tulajdonosainak az általuk elvárt haszonhoz, a megtermelt minél nagyobb nyereség eléréséhez fűződő érdeke. A profitorientáció egy gazdasági társaság esetében észszerűnek és egyben elvártnak is tekinthető, de nem feltétlenül igaz ez az állami kényszer alkalmazó bírósági végrehajtás esetében.

Szorosan kapcsolódott a vizsgált kérdéskörhöz a szervezeti és a felügyeleti rendszer teljes körűnek tekinthető átalakulása az MBVK működésének megkezdésével. Az MBVK és univerzális jogutódja az MBVKAR⁷ kiemelkedően fontos szerepet tölt be a bírósági végrehajtás jogintézményét, intézményrendszerét, annak működését, működtetését és fenntartását illetően szakmai felügyeleti és szakmai önkormányzati szervként. Az MBVK és az MBVKAR szerepének és működésének vizsgálata több szempontból is indokolt. Ab ovo felügyeleti, ellenőrzési és jogorvoslati feladatokat ellátó szervként működött, és működik, tevékenységének minősége alapvetően kihat a teljes jogintézmény gyakorlati működésére. A vizsgálat eredményeképpen kiderül, hogy az MBVKAR mint szakmai kamara több szempontból speciális tulajdonságokkal rendelkezik a többi kamaraként működő köztestülettel szemben.

A jogalkotó, a jogalkotás szempontjából nézve az egyik oldalról alapcélként fogalmazódik meg a végrehajtási eljárás hatékonyságának a növelése, míg a másik oldalról különböző adós, illetve hitelezővédelmi programok kerülnek bevezetésre. Ez az ambivalencia az adós- és hitelezővédelmi határpontok kialakításának disszonanciáját eredményezheti, és hatása közvetlenül, direkt módon jelentkezik. A jogalkotó deklarálta, hogy az államapparátus nem profitorientált működési paraméterrendszer alapján fejti ki tevékenységét, ugyanakkor

⁷ MBVK = Magyar Bírósági Végrehajtói Kamara; MBVKAR = Magyar Bírósági Végrehajtói Kar.

láthatóvá vált, hogy a bírósági végrehajtó, ugyan az érvényes szabályrendszer keretei között, de profit centrikus módon működik önhibáján kívül. A megoldást a működési és a felügyeleti rendszer átfogó reformja jelenthetné a hatékonyság növekedésével párhuzamosan, fokmérője pedig a közbizalom megerősödése lehet.

A vizsgálat tárgyára nézve, és kiemelendő annak aktualitását, mindenképpen indokolt volt a statisztikai szám adatok önálló megjelenítése. Az évente keletkező ügydarabszám fokozatosan emelkedő tendenciát mutat. Az 1994. évben a Vht. indoklása még évi 300.000 keletkező ügyről beszélt, míg a 2018. évben az önálló bírósági végrehajtók érkezett ügyeinek darabszáma 734.507. A naturális adatok elemzésének eredményei minden kétséget kizáróan igazolták a témaválasztás aktualitását. A végrehajtás rendszerének hatékonysági méréséhez mutatószámok kidolgozására nyílt lehetőség, amely mutatószámok az adatszolgáltatás függvényében folyamatos időarányos eredményeket szolgáltatottak.

A bírósági végrehajtás jogintézményének kapcsolata a jogbiztonsággal (ezen keresztül a közjóval és a joghoz jutás esélyével) mint alapvető jogelvvel egyenes vonalú, direkt korrelációt jelent abban az értelemben véve, hogy szükség esetén a végrehajtás intézményrendszere az eljárás keretein belül állami kényszerrel biztosítja a kötelezettségek teljesítésén keresztül az önkéntes jogkövető magatartási normák betartását, így törekedve a társadalmi, jogi, és gazdasági értelemben vett egyensúly visszaállítására. A jogbiztonság a jogalkalmazásban, a társadalom által tanúsított jogkövető magatartás gyakorlásában ölt testet.

A végzett kutatás eredményeinek ismeretében meghatározhatóvá váltak a bírósági végrehajtási rendszer lehetséges makroszintű stratégiai fejlődési irányainak sarokpontjai, amelyek lehetővé tették konkrét javaslati alternatívák kialakítását. A javaslatok a bírósági végrehajtás szervezetrendszer és az ellátott feladatrendszer mentén kerültek kidolgozásra és ismertetésre.

4. Az értekezés eredményeinek hasznosítása

A jelen értekezés keretében végzett kutatás által megjelenített eredmények láthatóvá tették, hogy a társadalomszerkezet, a politika, a tulajdoni viszonyok direkt ráhatással bírnak a végrehajtás intézményére és szervezetére, illetve ezeken keresztül a végrehajtási tevékenység végzésére. A bírósági végrehajtás jogintézményének átfogó működése, és annak funkcionális környezete egyedi, kifejezetten ország-specifikus vonásokat tükröz, így kizárólag csak ezen egyedi vonások figyelembevételével lehet hatékonyan vizsgálat alá vonni a jogintézményt, annak szervezetrendszerét, működését, hatékonyságát, jellemző problémaköreit.

A végrehajtás, a bírósági végrehajtás jogintézményének jogtörténeti, jogszabályi előzményeinek vizsgálata elengedhetetlen ahhoz, hogy a további, a bírósági végrehajtással kapcsolatos, illetve a bírósági végrehajtás foganatosítási szakaszában alkalmazott eljárási elemek rendszertani feltárását egyáltalán el lehessen végezni.

Biztosan kijelenthető ugyanakkor, hogy a jogalkotó számára nehéz feladatot jelent a társadalmi, gazdasági környezet folyamatos változásaihoz igazodó, kellőképpen flexibilis jogszabályi környezet megalkotása, valamint a megfelelő szervezeti és hatékony felügyeleti keretrendszer megteremtése. A jogalkotó számára minden korszak tekintetében kiemelt feladatként jelentkezett a hitelező és az adósvédelem szabályrendszerének megteremtése, mindezt olyan formán, hogy a közérdek ne sérüljön, illetve a gazdaság egyensúlyi helyzete stabilizálódhasson (regulációs szerepkör).

A bírósági végrehajtás jogintézményének komplex, összetett, és szerteágazó jellege a végzett kutatás eredményeinek felhasználását több szinten, és különböző mélységekben teszi lehetővé az egyes problémák, a jogintézménnyel szemben fellépő igények egyedi vizsgálatától, a szervezetrendszerre vonatkozó következtetések levonásán át az átfogó jogpolitikai célok megvalósításáig.

A jelen értekezés által végzett kutatási tevékenység minden kétséget kizáró módon bebizonyította, hogy a végrehajtás, a bírósági végrehajtás összetett, és kiemelten fontos társadalmi, szociális és gazdasági szerepeket töltött és tölt be minden történelmi korszak és társadalmi berendezkedés vonatkozásában. A kutatás a jövőben egyrészt, a bevezetésre került reformintézkedések hatásait, eredményességét hivatott vizsgálni az adós és a hitelezővédelem egyensúlyának mentén, másrészt folyamatosan elemezni kell a beérkező adatokat különböző halmazok és csoportosítások mentén, így újabb optimalizációs javaslatok kerülhetnek megfogalmazásra.

5. Az értekezés tárgyköréből készített publikációk

1. Pataki János István: *A bírósági végrehajtás a számok tükrében*; Pécs, Jogászoknak Kft., In: Jogi Fórum - Első Magyar Jogi Portál, 2013.
2. Pataki János István: *A végrehajtó és az adós*; Budapest, Ad Librum kiadó, ISBN: 978-615-5110-62-7, 2013.
3. Pataki János István: *Gondolatok bírósági végrehajtás rendszeréről*; Budapest, Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Lapja, In: Jogelméleti Szemle, 2013/1., 121-135. o.
4. Pataki János István: *A kormányzati reform hatása az önkormányzatok vagyongazdálkodására*; Budapest, Polgári Szemle Alapítvány, In: Polgári Szemle, Gazdasági és Társadalmi Folyóirat 9. évfolyam 1-3. szám, 140-153. o.
5. Pataki János István: *A bírósági végrehajtási törvény 2012. évi változásairól*; Pécs, Jogászoknak Kft., Jogi Fórum - Első Magyar Jogi Portál, 2013.
6. Pataki János István: *Die Änderungen, die Änderungsgründe und die Aktualität des ungarischen Vollstreckungsgesetzes aus dem Jahre 2012*; Kolozsvár, Sapientia University, Romania, In: Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies, Volume 2, Number 1/2013., 127-141. o.
7. Pataki János István: *Az önkormányzatok fizetéseképtelenségi helyzete*; Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, In: Acta Universitatis Szegediensis; Publicationes Doctorandum Juridicorum FORVM III. évfolyam, 35-47. o.
8. Pataki János István: *A bírósági végrehajtás – behajtás ellentéparról*; Budapest, Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Lapja, In: Jogelméleti Szemle, 2014/2., 216-226. o.
9. Pataki János István: *Az 1881. évi LX. törvénycikk a végrehajtási eljárásról*; Budapest, Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Lapja, In: Jogelméleti Szemle, 2014/4., 88-96. o.
10. Pataki János István: *Adalékok a bírósági végrehajtás jogforrásaihoz a dualizmus korában*; Kolozsvár, Sapientia University, Romania, In: Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies, Volume 2, Number 2/2013., 229-241. o.
11. Pataki János István: *Adalékok a bírósági végrehajtáshoz a római jogban*; Kolozsvár, Sapientia University, Romania, In: Acta Universitatis Sapientiae Legal Studies, Volume 3, Number 2/2014., 139-152. o.

12. Pataki János István: *A bírósági végrehajtás és a sérelemdíj*; Budapest, Polgári Szemle Alapítvány, In: Polgári Szemle, Gazdasági és Társadalmi Folyóirat 13. évfolyam 4-6. szám, 318-328. o.
13. Pataki János István: *A végrehajtás és a behajtás a rendőri eljárás tükrében*; Budapest, Belügyminisztérium, In: Belügyi Szemle 165. évfolyam 2019/12. szám, 105-120. o.